Håkon Lavik:

PHILLIPS - FØRST MED ALT?

Phillips Petroleum var ikke bare det første oljeselskap som tok kontakt med norske myndigheter for å få anledning til å drive oljeleting på norsk sokkel, de har stort sett vært først ute med alt. Riktignok sto Esso for den første boringen i 1966, men Phillips var først ute med funn, Cod, og med kommersielt funn, Ekofisk. Den første oljen kom fra Ekofisk i 1971 og den første store utbyggingen kom også der. Ved Ekofisk hadde man det første skipsforlis, med "Kent Shore" i 1971, den første brannen, på Alpha i 1975, den første utblåsingen, på Bravo i 1977, og den største ulykken, med Alexander Kielland i 1980.

Ekofisk er også det første feltet som ble rehabilitert, med oppjekkingen av Ekofisk's sentralkomplekset i 1987.

Phillips har vært pioner på så mange måter, både på godt og vondt. Ekofisk har ikke bare vært støtet til en av de største forandringer i norsk virkelighet i moderne tid, men det var også det første trinn til en forandret norsk betydning i verden. Selv om Norge fortsatt er og vil bli en utkant i Europa, har olje- og gassalderen gitt Norge en helt annen betydning enn før, som Europas store energieksportør.

NATURSTRIDIG.

Phillips Petroleum var det ikke mange som hadde hørt om da de kom til Norge i 1962 for å be om norsk sokkel. Det var kanskje ikke så rart, for Phillips holder til midt ute på flateste prærien i Oklahoma i USA, hvor det hadde sin første letesuksess under første verdenskrig, og var vel mer et regionalt selskap i USA enn et internasjonalt oljeselskap. Det var også mere kjent i bransjen for sine petrokjemikunnnskaper enn som oljeleter til havs. Det var derfor nesten rart at det var Phillips som skulle være først ute i Norge, for lengre fra havet enn der Bartlesville i Oklahoma ligger er det nesten vanskelig å komme på det amerikanske kontinent. Det er forøvrig noe nesten naturstridig i at operatørselskapet fra prærien i Oklahoma skulle være først ute. Men egentlig hadde de vel selv følelsen av å være ute i seneste laget da de i 1962 kom til Norge. Nordsjøen var i ferd med å bli konsesjonsbelagt, og det var begrenset hva man kunne få tildelt.

THEODENNITOR
THEODENNITOR

Men Norge hadde ingen sett på. Sånn sett snublet Phillips nesten over mulighetene. Nå fikk de ikke enerett, men sikret seg de viktigste konsesjoner de ønsket seg.

MERKELIG STED.

Om folkene fra prærien kunne virke eksotiske på oss nordmenn, må deres møte med det norske samfunn og det norske lynne også fortone seg noe spesielt. Amerikanerne var vant til å kommandere og forlange, men nordmenn hadde tradisjon for en mer demokratisk beslutningsprosess. Og nordmenn tok ikke kommando på samme måte som man var vant til fra USA.

På den annen side, så møtte de et samfunn med korte beslutningslinjer, simpelthen fordi den norske tradisjonen er slik. Man opplevde å se ting gjort som ville vært umulig de fleste andre steder, slik som man opplevde i Stavanger under etableringen hvor tomter ble tilrettelagt og hus ble bygget på rekordtid. Mangelen på lokalbyråkrati hadde de sans for, og de hadde stor sans for Arne Rettedals beslutningsdyktighet. Men den sentrale politiske prosess rundt departement og Storting skjønte de mindre av, opprinnelig. Phillips prøvde seg med lobbyist- virksomhet på et tidspunkt da betegnelsen var et ukjent begrep i Norge, og knyttet kontakter med personer ut fra at disse kjente den norske kongen. At det ble eksotisk andre veien var heller ikke så rart, etter som Phillips' daværende sjef og styreformann, Bill Keeler, delte ut bilder av seg selv i fullt Cherokee- indianer-utstyr til norske media.

Bill Keeler i fullt Cherokee-utstyr.

Noe som åpenbart irriterte Phillips var at norske myndigheter ville ha et ord med i laget i saker som Phillips følte ikke tillå den norske regjering. Cod-utvalget og senere Ekofisk-utvalget, som ble opprettet for å se på hvor produksjonen eventuelt skulle ilandføres, og det norske presset for å få olje og gass i land i Norge ga de åpenbart uttrykk for var urealistisk. I den tidlige perioden kjørte Phillips helt klart en linje om at det var bedre på få tilgivelse enn tillatelse. Feltutbyggingen på Ekofisk ble presset fram raskere enn norske myndigheter egentlig hadde tenkt seg.

Gulf Tide var den første plattform som produserte fra Ekofisk.

Da det ble reist tvil om oljen kunne tillates ilandført i utlandet, kom Ekofisk-tanken, slik at man kunne laste oljen på feltet, dersom det nå skulle bli slik at Norge forlangte oljen ilandført med rør til Norge. Lagertanken ble bygget mest for å kunne produsere, dersom rørledning ikke ble tillatt lagt ut fra Norge, siden Norskerennas vanndyp så ut til å være en hindring for rør til Norge.

Nå ble det til slutt rørledninger bort fra Norge, og Ekofisk- tanken fikk helt andre funksjoner enn det den var tiltenkt. Noen særlig lagring av olje er den ikke brukt til.

At bygging av tanken så skulle føre til etablering av en helt ny virksomhet i Norge, nemlig bygging av betongplattformer, var neppe tilsiktet av Phillips.

STATEN SKAL MED.

Phillips hadde heller ikke særlig stor sympati for tanken om at den norske stat skulle engasjere seg i den nye virksomheten. Selv om de kjente til slik praksis fra andre steder, og til og med var alliert med det italienske statsselskapet Agip både i Nordsjøen og i Nigeria, var de ikke særlig entusiastiske da statsdeltakelse ble introdusert i 1969. Men de aksepterte motvillig overskuddelings-avtaler i de lisenser de fikk den gang.

Men det var i striden om Norpipe-eierskapet konfrontasjonen kom. Tanken om at staten via det nye statsselskapet Statoil (som hadde vært i business i to måneder da forhandlingene startet) skulle være medeier i rørledningene bort fra norsk sokkel, var som å vifte med rød klut.

– 50 prosent! Det er uhørt. Hvorfor sier de ikke 51 prosent, så er det nasjonalisering, sa en Phillips-direktør til meg mens forhandlingene pågikk. Og han mente det han sa. Det oljeindustrien hadde som referanse og opplevelse på denne tiden, var at deres rettigheter ble nasjonalisert i flere OPEC- land, uten noen økonomisk kompensasjon. At Norge ville dele forretningen og investeringene var så fremmed for dem at det nesten var utenkelig. Likevel føltes det bittert for Phillips at gruppene ikke fikk eie rørlednin-

gene 100 prosent. Og selskapet var under press, siden de måtte skaffe lånekapitalen til Norpipe-prosjektet.

Det at Statoil skulle ha formannsvervet i Norpipe veltet nesten avtalen, og skapte dramatikk i regjering og Storting, men til slutt aksepterte Phillips denne delen også, mest trolig fordi et nei ville ha ført til store økonomiske tap, i og med at flesteparten av verdens rørleggingsfartøyer var klar til å starte legge-arbeidet, og en konflikt om eierskapet ville ha ført til milliontap- i dollar, daglig. At Norpipe siden har vært en suksess, er en annen sak.

SKATT OG SKATT.

Phillips hadde også klare motforestillinger da Norge etter oljeprisøkningen etter oljekrisen i 1973 ville øke skatten for inntekter fra sokkelen. Nå var ikke Phillips de eneste som protesterte, langt i fra. De fleste utenlanske oljeselskapene var negative. Arbeidet med tredje konsesjonsrunde var nesten avsluttet da det nye skatteforslaget kom. Tildelingen av nye blokker ble faktisk utsatt fra høsten 1974 til vinteren 1975, for at selskapene skulle kunne få vurdert effekten av de nye skattesatsene. Men Phillips var det av de selskapene som sterkest demonstrerte ved å nedprioritere sin interesse for nye blokker på norsk sokkel, og fikk ikke tildelt andeler i nye blokker før i 1981, altså en periode på seks år. De fikk heller ikke nye operatør-oppgaver før på midten av 1980-tallet, altså 10 års pause. Blant annet unngikk Phillips fjerde konsesjonsrunde i 1979, som trolig er den beste runde i norsk oljehistorie: alle tildelte blokker har gitt viktige funn, som Huldra, Veslefrikk, Oseberg, Troll, Brage og Snorre.

Nå kan man sikkert hevde at med de funn som etter hvert kom i Ekofisk-området hadde Phillips nok å gjøre, men det betydde at de ble veldig avhengige av ett område, og har liten aktivitet andre steder, altså liten risikospredning.

Phillips hevdet nemlig som prinsipp at det var urettferdig å endre skattesystemet, fordi det var en endring av de rammebetingelser de hadde akseptert ved

konsesjonstildelingen i 1965. Til det ble det svart at dette var omtrent som å hevde at enhver nordmann skulle betale skatt etter de skatteregler som gjaldt den dagen vedkommende ble født.

Phillips har også kjørt hardt på at royalty (produksjonsavgift til staten) også var for høy eller en uting, og de protesterte også da avgiftprosenten ble endret i 1972. De har også ført rettsaker om hvordan denne avgiften skulle beregnes, og her har man faktisk vunnet fram i noen saker, og den norske stat har måttet tilbakebetale innkrevde beløp. Så av og til har det nyttet å protestere også. Et litt interessant trekk her er også at de utenlanske selskapene, med Phillips i spissen, ofte uttrykte skepsis til at saker hvor man endte i konflikt skulle føres for norsk rett. Etter at man har vunnet fram med sine synspunkter, er der lenger ikke en slik skepsis.

BRAVO.

Utblåsingen på Bravo-plattformen i april 1977 ble belastende for Phillips på to måter. Det verste var mediestormen og Phillips' håndtering av den. Det andre var granskingsrapporten som kom med hard kritikk av Phillips og ledelsen både ombord på plattformen og ellers.

Det er helt klart at dette førte til et noe anstrengt forhold mellom Phillips og norske myndigheter. Nå var ikke tillitsforholdet så overveldende godt fra før. P.g.a. Phillips' konfrontasjonslinje, og det faktum at oppstart av permanent oljeproduksjon hadde blitt forsinket, bl.a. fordi anleggene i Teeside tok lang tid å få ferdig, og fordi gassleveransene også var forsinket (de kom igang høsten 1977), var ikke Phillips det mest velansette selskap akkurat da Bravo inntraff. Så det var ikke så veldig rart at Phillips nok følte at norske myndigheter blandet seg vel mye inn, og at de slik sett ikke følte at de var så veldig velkommen lengre. Det Phillips ikke helt syntes å forstå, var at petroleumsvirksomheten på norsk sokkel var blitt så viktig for det norske samfunn at man simpelthen ikke kunne la være å gripe inn fra myndighetenes side. Helt fram til et stykke ut på 80-tallet var Ekofiskområdet av så sentral betydning i norsk økonomi, at

Phillips burde ha forstått at man ikke kunne gjøre som man ville. Det var først da Statfjord overtok som viktigste økonomiske pengemaskin for Norge at oppmerksomheten etter hvert svingte bort fra Phillips. Men innen det hadde skjedd, hadde også en annen ulykke rammet Ekofisk.

ALEXANDER KIELLAND.

Den 27. mars 1980 kantret boligplattformen Alexander Kielland ved Edda-plattformen i Ekofisk-området. 123 mennesker omkom. Dette århundres verste katastrofe i fredstid i Norge var et faktum.

I ettertid kan det synes som om Phillips kom mye bedre fra denne ulykken enn de kom fra Bravo i 1977, hvor ingen omkom. Dette paradoks skyldes trolig to ting: For det første opptrådte Phillips utad med verdighet og ro, og de forsøkte ikke å avdramatisere det som hadde skjedd. Det at de også viste menneskelighet i dramaet, gjorde at opinionen fikk sympati for Phillips.

For det andre ble Alexander Kielland-tragedien en nasjonal ulykke, av en slik dimensjon at hele landet sørget, og Phillips som selskap og ansvarlig operatør kom i bakgrunnen. Dette kom også av at politikere og regjering deltok i en kollektiv, nasjonal sorgutfoldelse man nesten ikke har sett maken til. Slikt kan bare skje i et lite land med bare en fjernsynskanal.

VANNINJEKSJON.

Den neste styrkeprøven mellom Phillips og norske myndigheter kom i 1983. Phillips kjørte fortsatt sin litt tøffe linje som om det gjaldt å få tømt ressursene fortest mulig og så forlate landet, med profitten. Men da hadde de ikke gjort regning med Oljedirektoratet. Oljedirektoratet, da særlig med en person, Farouk Al-Kasim, hadde lenge stilt spørsmål ved at Ekofisk ble produsert uten trykkvedlikehold, altså at man sørget for at trykket nede i reservoaret forble like høyt som da man startet. OD mente også at injeksjon av f.eks. vann i tillegg ville øke utvinningsgraden fra feltet og dermed gi større inntekter på sikt. Om Phillips var av samme mening, sa de ikke så mye om det, den gang. Men norske myndigheter ville altså ha vanninjeksjon, og fikk det. Men ikke uten sverdslag. I forhandlinge-

ne presset Phillips på for å få skatteinnrømmelser, og fikk det, på sett og vis. Norske myndigheter innrømmet Phillips avskrivningsmuligheter som ga dem store skattefordeler, nemlig at de skulle få avskrive de investeringer de gjorde mot de inntekter man hadde fra produksjonen, etter hvert som investeringene ble gjort. I praksis vil det si at det var det norske samfunnet, alle skattebetalerne, som betalte for vanninjeksjonsprosjektet. Nå skal man ikke være helt negativ, fordi prosjektet har gitt høyere produksjon og større inntekter, også til den norske stat.

Men i forhold til de betingelser andre grupper på sokkelen måtte akseptere var dette betydelige innrømmelser overfor Phillips. Om noen ble lurt skal være usagt, men Phillips har alltid vært kjent for å ha gode forhandlere.

NED OG OPP.

Høsten 1984 ble det oppdaget at plattformene på Ekofisk hadde mindre fribord enn tidligere. Konklusjonen ble: Havbunnen i de sentrale deler av Ekofisk-området sank langsomt, som en følge at at trykket nede i reservoarene sank. Selv om det ikke var noen umiddelbar fare, ville installasjonene om noen år bli så sårbare for bølge- og vindpåvirkning at det var fare for at man måtte stenge ned produksjonen i kortere eller lengre perioder.

Det faktum at det sentrale Ekofisk-komplekset langsomt sank, fikk det til å gå sjokkbølger gjennom hele Phillips' organisasjon, ikke bare i Norge, men i hele verden, spesielt på hovedkontoret. Ekofisk-området hadde fra 1977 av vært den viktigste inntekskilde for Phillips og deres partnere, på verdensbasis. I de gode årene i begynnelsen av 1980-tallet sto Ekofisk for bortimot halvparten av Phillips' inntekter.

Det drama som nå kunne komme fikk Phillips til å revurdere hele situasjonen. De kom da til to meget viktige erkjennelser. Den første var at feltet måtte rehabiliteres og at plattformdekkene måtte jekkes opp. Det andre var hvor viktig Ekofisk var for eierne, og at med de utsikter der var både til økt utvinning og en høyere utvinningsgrad, så ville dette området

være sentralt for eierne en generasjon til framover. Det var sågar mulig at feltet ville ha betydelig produksjon ut over lisensperioden, som utløper år 2011.

Dette fikk Phillips til å gjøre opp bestikk. Virksomheten i Norge fikk ny prioritet. Nå skulle man vise hvordan man rehabiliterte felt! Og det gjorde Phillips grundig. Oppjekkingen i 1987 ble en stor prøve, og en stor suksess. En hel oljeverden var nesten stum av beundring.

Problemene ble ihvertfall løst på kort sikt, og feltet fikk et nytt liv. Men innsykningen fortsetter, og det kan faktisk bli aktuelt med en ny oppjekking om noen år. Og det hjelper heller ikke så veldig mye at innsynkingsproblemet ble forutsett, av Oljedirektoratet, som tidlig på 70-tallet skrev til Phillips og ba om en vurdering av problemet. Svaret var kort og kontant: Noe slik ville aldri skje på Ekofisk-feltet!

ROS. Men Phillips skal også ha den ros at når de da bestemte seg for å bli i Norge og gjøre jobben, så har de satset riktig og blitt det de hele tiden sa de var: nemlig en god borger av kongeriket Norge.

Pressetalsmann Hakon Lavik, Statoil